

ВИВЧАЄМО ДОСВІД

УДК 372.881.111.1

ВІКТОРІЯ БАРКАСИ

barkasivv@mail.ru

кандидат педагогічних наук, доцент,

Миколаївський національний університет ім. Василя Сухомлинського

МАРІЯ КАЗАКОВА

maria111kazakova@gmail.com

викладач,

Миколаївський факультет морського та річкового транспорту КДАВТ

ім. гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного

ТЕТЯНА ФІЛІПП'ЄВА

filippjeva@yandex.ru

кандидат педагогічних наук, доцент,

Миколаївський національний університет ім. Василя Сухомлинського

ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Визначається роль європейського досвіду при підготовці майбутніх учителів іноземних мов в сучасному інформаційному суспільстві. Розглядається важливість застосування міжнародних зв'язків в галузі освіти. Стверджується, що вивчення досвіду освітніх систем передових європейських держав дозволяє критично підходити до проблем освіти в Україні. Висвітлюється, як участь у виконанні TEMPUS-проекту «Вдосконалення викладання європейських мов на основі впровадження онлайн-технологій (змішаного навчання) до підготовки вчителів» кафедри англійської мови і літератури Миколаївського національного університету імені Василя Сухомлинського може стати ефективним засобом для вдосконалення підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

***Ключові слова:** європейського досвід, інформаційне суспільство, проект TEMPUS, змішане навчання, модуль.*

ВІКТОРІЯ БАРКАСИ

barkasivv@mail.ru

кандидат педагогических наук, доцент,

Николаевский национальный университет им. Василия Сухомлинского

МАРІЯ КАЗАКОВА

maria111kazakova@gmail.com

преподаватель,

Николаевский факультет морского и речного транспорта КДАВТ
им. гетмана П. Конашевича-Сагайдачного

ТАТЬЯНА ФИЛИППЬЕВА

filippjeva@yandex.ru

кандидат педагогических наук, доцент,

Николаевский национальный университет им. Василия. Сухомлинского

ВНЕДРЕНИЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Определяется роль европейского опыта при подготовке будущих учителей иностранных языков в современном информационном обществе, рассматривается важность международных связей в области образования. Авторы утверждают, что изучение опыта образовательных систем передовых европейских государств помогает критически подходить к проблемам образования в Украине. Рассматривается, как участие в выполнении TEMPUS-проекта «Совершенствование преподавания европейских языков на основе внедрения онлайн-технологий (смешанного обучения) при подготовке учителей» кафедры английского языка и литературы Николаевского национального университета имени В. А. Сухомлинского может стать эффективным средством для совершенствования подготовки будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова: европейский опыт, информационное общество, проект TEMPUS, смешанное обучение, модуль.

VICTORIA BARKASI

barkasivv@mail.ru

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Mykolaiv National University named after V. Sukhomlynskyi

MARIA KAZAKOVA

maria111kazakova@gmail.com

Teacher,

Mykolaiv Maritime and River Transport Faculty of
Kyiv State Maritime Academy named after
Hetman Petro Konashevich-Sahaydachnyi

TETIANA FILIPPYEVA

filippjeva@yandex.ru

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Mykolaiv National University named after V. Sukhomlynskyi

APPLICATION OF THE EUROPEAN EXPERIENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' TRAINING

The article defines the role of the European experience in the foreign language teachers' training in the modern society, the use of International relations in education. The concept of common European education is analyzed. Due to this concept teaching and learning standards, educational models, and teaching objectives are brought together with the aim to create the common all-European educational system. In order to join this all-European scheme Ukraine needs to make modifications in its educational system. The fundamental idea is to use blended learning as the dominant instructional mode in higher education. The authors examine how the study of the leading European powers' educational experience helps to approach the problems of education in Ukraine critically. English Language Department of Mykolaiv V. Sukhomlynsky National University as a part of the

consortium, composed of ten higher education institutions, takes part in the TEMPUS-project «Improving teaching European languages through the introduction of on-line technology (blended learning) to train teachers.» Blended learning is a powerful technology to be implemented into the modern model of Ukrainian education in order to get the level of European educational system. The article highlights how participation in the implementation of TEMPUS-project can be an effective tool for improving the training of the foreign languages teachers.

Keywords: *European experience, information society, TEMPUS-project, blended learning module.*

У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток міжнародних зв'язків, зокрема в галузі освіти, що означає залучення тих, хто навчається, до діалогу культур з метою формування в них системи цінностей як усвідомленого сенсу життя.

Вища освіта є найважливішим соціокультурним інститутом, який жваво реагує на всі суспільні зміни і процеси. В інтеграційних процесах і при активізації міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів (ВНЗ) провалюється їхнє прагнення зайняти свою унікальну соціальну і економічну нішу в сучасному суспільстві.

Міжнародне співробітництво в галузі вищої освіти стає найважливішим інструментом подолання нових глобальних викликів і способом інтелектуального взаємозбагачення університетських спільнот різних країн. В законі України «Про вищу освіту» зазначається, що основними напрямками міжнародного співробітництва ВНЗ є участь у міжнародних освітніх та наукових програмах, створення спільних освітніх і наукових програм з іноземними ВНЗ, науковими установами та організаціями [1].

Процес співпраці Європейського Союзу (ЄС) та України в галузі вищої освіти, як і інтеграція європейського простору вищої освіти, безпосередньо пов'язані з інтернаціоналізацією освіти в світі, яка, відповідно, є відображенням глобалізації. У розвитку обох інтеграційних процесів (всередині і зовні Європи) виявляється багато спільних рис, що дозволяє істотно доповнювати аналіз власне українських явищ університетського життя, а також прогнозувати їх розвиток.

На думку М. Степка, існують чотири рушійні сили, під впливом яких відбуваються трансформації. Перша – зростання потреб навчання; друга – диверсифікація типів ВНЗ; третя – вплив інформаційно-комунікаційних технологій у всіх аспектах навчання; четверта – глобалізація, що впливає на те, як ми викладаємо, пізнаємо, вивчаємо, досліджуємо і спілкуємося [3].

Співпраця ЄС та України в галузі вищої освіти має більш ніж двадцятирічну історію і становить складний і багаторівневий процес. Так, українські університети є реципієнтами європейського консультативно-технічного сприяння. Внутрішні заходи з модернізації системи вищої освіти також багато в чому інспіровані європейськими інтеграційними процесами в сфері утвердження єдиних освітніх стандартів.

Дослідженню міжнародного співробітництва в галузі освіти щодо інтернаціоналізації освітнього простору приділено увагу в роботах Б. Клименко, О. Козієвської, К. Левківського, В. Лугового, В. Паламарчука, Г. Поберезької, М. Степка та ін. Питанням, пов'язаним з можливістю використання досягнень зарубіжного досвіду у вітчизняній освіті, присвячені роботи В. Астахова, О. Товажнянського, Г. Крючкова, Ю. Сухарнікова, О. Ходаковського та інших вчених.

Вивчення досвіду освітніх систем передових європейських держав дозволяє критично підходити до проблем освіти і виховання в Україні, дає розуміння необхідності змін в сфері професійної освіти та сприяє запровадженню педагогічних інновацій. Важливе місце посідає питання підготовки сучасних учителів. Саме європейський досвід може сприяти вдосконаленню цього процесу.

Мета статті – визначити роль європейського досвіду при підготовці майбутніх учителів іноземних мов в сучасному інформаційному глобальному суспільстві.

О. Козієвська зазначає, що у розвинутих країнах міжнародне співробітництво у сфері освіти й науки, засноване на взаємних інтересах і партнерстві, є частиною їх державної освітньої політики, спрямованої на вирішення соціально-економічних, політичних і духовних проблем та на те, щоб освіта стала ключовим фактором успішного розвитку держави [2].

Міжнародне співробітництво в галузі освіти здійснюється передусім завдяки участі українських університетів в міжнародних проєктах. TEMPUS – це програма Європейської комісії, що

спрямована на розвиток і вдосконалення систем вищої освіти в країнах-партнерах на основі збалансованого співробітництва з навчальними закладами та іншими інститутами з країн-членів ЄС.

Назва TEMPUS утворена на основі скорочення назви програми «Trans-European Mobility Program for University Studies», що відображає основне призначення програми – трансєвропейська мобільність в сфері університетської освіти. В епоху глобалізації програма TEMPUS є одним із засобів, за допомогою яких ЄС намагається відгукнутися на мінливі геополітичні та соціально-економічні умови й таким чином, активізувати і збагатити діалог між країнами.

У рамках програми TEMPUS здійснюються проекти з розробки навчальних програм, які спрямовані на вдосконалення змісту і методів викладання у ВНЗ країн-партнерів. Ключовими завданнями таких проектів є:

- розробка нових навчальних програм, курсів або адаптація існуючих;
- введення модульної структури навчання;
- розробка нових навчальних посібників;
- вдосконалення методик викладання;
- перепідготовка і підвищення о кваліфікації викладачів;
- введення міжнародних дипломів.

Цільовими групами таких проектів є, переважно, викладацький склад і студенти, а також органи університетської адміністрації.

Миколаївський національний університет імені Василя Сухомлинського в складі консорціуму з десяти ВНЗ отримав грант Європейської комісії на реалізацію проекту TEMPUS «Вдосконалення викладання європейських мов на основі впровадження онлайн-технологій (змішаного навчання) до підготовки вчителів» («Developing the Teaching of European Languages: Modernising Language Teaching through the development of blended Masters Programmes»).

До консорціуму увійшли Астонський університет (Велика Британія), університет Кан Нижня Нормандія (Франція), педагогічний університет Фрайбурга (Німеччина), два українські ВНЗ – Київський національний лінгвістичний університет та Миколаївський національний університет імені В. Сухомлинського, три російські ВНЗ – Тюменський державний університет, Ярославський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Воронежський державний університет і два узбецькі ВНЗ – Узбецький державний університет світових мов (м. Ташкент) і Самаркандський державний інститут іноземних мов.

Мета проекту – розширення співробітництва між країнами ЄС (Великою Британією, Німеччиною та Францією), що увійшли до проекту, та країнами-партнерами (Україною, Росією та Узбекистаном) у галузі вищої освіти через удосконалення викладання європейських мов на основі онлайн-технологій. Проект спрямований на посилення взаємозв'язку між середньою та вищою освітою, а також на модернізацію навчальних магістерських програм у контексті Болонського процесу.

Цільовою групою проекту є викладачі іноземних мов ВНЗ, магістранти та аспіранти, викладачі регіональних інститутів післядипломної освіти, вчителі іноземних мов шкіл та представники місцевих органів освіти.

Завданнями проекту є:

- розробка нової моделі навчання вчителів;
- створення спільноти висококваліфікованих викладачів, які здійснюватимуть підвищення кваліфікації шкільних вчителів;
- розробка і впровадження магістерської програми для вчителів європейських мов на основі онлайн-технологій;
- відкриття центрів дистанційного доступу до навчальних ресурсів для магістрантів і вчителів шкіл;
- створення потенціалу для інтернаціоналізації вищої освіти через інтерактивне мережеве спілкування педагогів;
- створення єдиної інтернаціональної команди проекту, що реалізується в усіх ВНЗ-партнерах;
- обговорення регіональних варіантів магістерської програми;
- обмін програмами модулів і навчальними матеріалами, розробленими у ВНЗ-партнерах;
- використання спільних модулів;

- здійснення академічного обміну викладачами та студентами;
- запровадження різних форми взаємного визнання академічних успіхів на основі ECTS (подвійні дипломи та ін.).

До робочої групи проекту Миколаївського національного університету ім. В. Сухомлинського входять викладачі кафедри англійської мови та літератури, які здійснюють розробку та впровадження проекту за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Магістр». В ньому приймають участь студенти спеціальності 8.02030302 «Англійська мова і література», які навчаються згідно з програмою, спільно розробленою усіма представниками консорціуму. Програма базується на змішаній формі навчання: заняття проводяться як дистанційно, так і аудиторно з використанням інтерактивних технологій.

Випускник, який отримав ступінь магістра педагогіки, повинен бути готовий вирішувати освітні та дослідницькі завдання, орієнтовані на науково-дослідну роботу в предметній галузі знань; використовувати сучасні технології збору, обробки та інтерпретації отриманих експериментальних знань; володіти сучасними методами досліджень, які застосовуються в психолого-педагогічній освіті; аналізувати результати навчання в різних типах навчальних закладів; проектувати і реалізовувати в практиці навчання нового змісту навчальних предметів; діагностувати рівень освіченості. Діяльність випускника спрямована на психологічне забезпечення освітніх систем за допомогою надання психологічної допомоги учасникам навчально-виховного процесу в освітніх, науково-дослідних установах, сім'ях і т.д.

Випускники магістратури за вказаним напрямком повинні бути підготовлені до виконання наступних видів професійної діяльності відповідно до рівня своєї кваліфікації:

- науково-дослідної;
- викладацької;
- корекційно-розвивальної;
- консультаційної;
- культурно-просвітницької;
- організаційно-виховної;
- соціально-педагогічної.

Відтак у магістрів-філологів – майбутніх вчителів іноземних мов – мають бути сформовані професійно важливі види компетентності: науково-дослідницька, науково-методична, лінгвістична, комунікативна, загальнонавчальна, загальнокультурна, соціальна, особистісна. Реалізація проекту TEMPUS спрямована на вдосконалення цих компетентностей, які становлять професійну компетентність.

Перший етап проекту розпочався з формування єдиної концепції, що регламентує його структуру, зміст і підходи до його розробки. Концепція була розроблена на основі ретельного аналізу потреб вищої школи країн-партнерів і можливостей перейняти сучасні досягнення європейської системи освіти.

Існування взаємозв'язку між якістю підготовки і змістом навчальних планів і програм не викликає сумнівів. Високий рівень кваліфікації викладацького складу, застосування найсучасніших освітніх технологій, ефективна організація навчальної та дослідницької діяльності студентів, їх висока мотивація дозволяють гарантувати досягнення потрібних результатів освіти, які були визначені як цілі освіти і відображені в його змісті.

Перед учасниками проекту поставало завдання спільно розробити навчальну програму для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальності «Англійська мова і література». Зусиллями групи розробників була проведена детальна робота з відбору новітніх європейських методик і навчальних програм, аналізу передового педагогічного досвіду і адаптації базового навчального плану з урахуванням національних і регіональних особливостей української, російської та узбецької систем вищої філологічної освіти.

Результатом цієї роботи став комплекс із шести модулів, які увійшли до навчального плану магістрів – майбутніх учителів європейських мов:

- інноваційні технології навчання іноземних мов (Teaching Languages with Technology);
- комунікативні стратегії англійської мови (English Language Improvement);
- практичний курс другої іноземної мови (German Language Improvement);
- методика навчання іноземних мов на різних етапах (Age Appropriate Pedagogy);

- методика розробки навчальних програм та їх оцінювання (Course design and evaluation);
- методика викладання фахових дисциплін (Foreign Language Teaching Methodology).

Апробація оновлених навчальних програм в рамках проекту TEMPUS проходила одночасно в усіх вузах-партнерах. Практична фаза – робота за оновленим навчальним планом, до якого увійшли вищезазначені модулі, – проходила на факультеті іноземної філології Миколаївського національного університету ім. В. Сухомлинського у 2015–2016 навчальному році.

Модульні курси базуються на застосуванні змішаної форми навчання: заняття проводились як аудиторно, так і дистанційно. Були залучені нові дистанційні методики навчання, контролю та оцінювання знань студентів. За допомогою Інтернету використовувався оригінальний друкований та відеоматеріал. Така робота була привабливою для студентів, мотивувала їх на самовдосконалення.

План кожного уроку містив мету, результати заняття (Aim and Outcomes) та резюме (Synopsis). До основної частини – змісту заняття (Lesson Content) – входили:

- мовленнєва розминка (Spark);
- головна інформація (Input);
- подальша діяльність (Follow-up activities);
- додаткова діяльність (Extra activity);
- заключна діяльність (Final activity).

Список запропонованої літератури складався з основної (Key Reading) та додаткової (Further reading) літератури.

Членами команди проекту TEMPUS було ретельно розроблено кожне заняття, яке будувалось на комунікативно спрямованому вправленні, застосуванні тільки оригінальних ресурсів, використанні найсучасніших засобів навчання.

На першому занятті кожного модуля студенти відповідали на запитання вхідного тесту (Entry Test), що надавало викладачу можливості оцінити рівень сформованості їх компетентностей, визначені означеним модулем, та скорегувати свою роботу з метою вдосконалення професійної компетентності магістрів.

Після закінчення кожного заняття викладач мав заповнити підготовлену командою TEMPUS анкету щодо ефективності запропонованих завдань, змін, які були їм зроблені до робочої програми, вказавши причину, та прокоментувати навчальну діяльність студентів.

У рамках проекту проводилися сумісні заняття (Co-teaching) викладачами Астонського університету кафедри англійської мови і літератури Миколаївського національного університету ім. В. Сухомлинського. Такі заняття готувалися сумісно: визначався початковий матеріал, що викладачі мали презентувати та опрацювати, обговорювалися етапи уроку, в яких кожний був задіяний, готувався наочний матеріал тощо.

Співпраця з викладачами – носіями мови стимулювала і викладачів, і студентів до самовдосконалення, надавала магістрантам змогу перевірити на практиці результати сформованості власної професійної компетентності. Після сумісних занять викладачі обговорювали, що їм вдалося зробити, а що треба коректувати з урахуванням реальних знань та вмінь студентів для підвищення ефективності навчання. Заповнення анкет оцінювання занять надавало можливість подальшого вдосконалення навчальних програм.

Після кожного заняття магістранти письмово оцінювали його. Так, студенти відповідали на запитання стосовно їхньої зацікавленості в запропонованому навчальному матеріалі, вказували, що нового пізнали під час занять, чому навчилися, з яких питань вони би хотіли дізнатися більше.

Магістри визначили такі переваги занять за розробленими модулями:

- використання мультимедійних форм навчання;
- насиченість оригінальним матеріалом;
- постійна комунікація у форматах «студенти-викладач», «студент-студент», «студенти-студенти»;
- застосування особистого навчального досвіду;
- можливість спілкування з викладачем та студентами дистанційно.

Наприкінці виконання кожного модуля студентам пропонувалось зробити фінальні завдання (Final tasks) теоретичного і практичного характеру, що дозволяло викладачеві оцінити рівень сформованості їхньої компетентності.

Можна констатувати, що застосування вищезазначених модулів сприяло вдосконаленню професійної компетентності магістрантів-філологів, подальшому розвитку всіх необхідних майбутнім вчителям видів компетентності.

Обмін досвідом та аналіз результатів анкетування дав змогу міжнародній команді викладачів розробити план змін до попередньо розроблених модулів, які були відкоректовані викладачами, що створювали модульні курси. За оновленими робочими програмами розпочалось викладання модульних курсів у 2016–2017 навчальному році на освітньо-кваліфікаційному рівні «Магістр» спеціальності «Англійська мова і література» в університетах – партнерах України, Росії та Узбекистану.

Важливим аспектом програми ТЕМПУС «Вдосконалення викладання європейських мов на основі впровадження онлайн-технологій (змішаного навчання) до підготовки вчителів» є поширення педагогічних ідей вшир. Передусім цей результат полягає у формуванні міжнародної та регіональної мережі, що забезпечує вдосконалення підготовки вчителів європейських мов.

Основою мережі стали учасники проекту – члени консорціуму. Зміцнення і розширення мережі відбувається на трьох рівнях: регіональному – шляхом співпраці з викладачами регіональних інститутів післядипломної освіти, вчителями іноземних мов шкіл та представниками місцевих органів освіти, національному – за допомогою обмінів досвідом всередині кожної з країн-учасниць проекту, міжнародному – шляхом посилення зв'язків між українськими, російськими, узбецькими ВНЗ і університетами країн ЄС. Широкому поширенню педагогічних знань багато в чому сприяла велика географія партнерів по проекту і активна участь кожного з членів консорціуму. Учасники мережі мають навчальний матеріал, розроблений в результаті ступінчастої процедури вдосконалення модульного курсу. Центри викладання європейських мов, що функціонують в деяких університетах-партнерах, мають можливість поширювати цей навчальний матеріал в своїх регіонах.

Наведена загальна характеристика програми TEMPUS дозволяє зробити висновок, що виконання її проектів може стати ефективним засобом для вдосконалення української вищої освіти, підвищення його інтеграції з освітньою системою європейських країн.

Отже, досвід виконання вказаного проекту TEMPUS показує, що він є ефективним засобом для вдосконалення української педагогічної освіти, з його допомогою досягаються реальні результати як в інноваційній сфері розробки нових сучасних навчальних матеріалів, так і в сфері підвищення кваліфікації викладачів, можливості їх активної комунікації з європейськими колегами і прилучення до світових досягнень в освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111>].
2. Козієвська О. Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід та українські перспективи / О. Козієвська // Вища школа. – 2012. – № 7. – С. 30–39.
3. Степко М. Світові тенденції розвитку систем вищої освіти та проблеми забезпечення якості й ефективності вищої освіти в Україні / М. Степко // Вища школа. – 2013. – № 7.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine "On Higher Education"]. Available at: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111>.
2. Koziyevs'ka O. Stratehiyi internatsionalizatsiyi vyshchoyi osvity: mizhnarodnyy dosvid ta ukrayins'ki perspektivy [Strategies for internationalization of higher education: international experience and Ukrainian prospects]. *Vyshcha shkola*, 2012, vol. 7, pp 30–39.
3. Stepko M. Svitovi tendentsiyi rozvytku system vyshchoyi osvity ta problemy zabezpechennya yakosti y efektyvnosti vyshchoyi osvity v Ukraini [Global trends in the development of higher education and problems of providing quality and efficiency of higher education in Ukraine]. *Vyshcha shkola*, 2013, vol. 7, pp 13–22.